

Zitting 1977-1978

14 636

Partiële wijziging van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en enkele bijzondere wetten

Nr. 5

MEMORIE VAN ANTWOORD

Ontvangen 4 januari 1978

Blijkens het voorlopig verslag van de vaste Commissie van Justitie over dit wetsontwerp, vroegen de leden van de fractie van de P.v.d.A. ten aanzien van de voorgestelde wijziging van artikel 75, vijfde lid, van het Wetboek van Strafvordering zich af of niet te veel een automatisme wordt ingebouwd bij het doen voortduren van de voorlopige hechtenis. Dit achtten zij geen juiste situatie. Ook de leden van de C.D.A.-fractie zouden gaarne een nadere toelichting ontvangen over de wijziging van artikel 75 Sv. Zij vroegen zich af, waarom, nadat beroep in cassatie is ingesteld tegen een beslissing van de hoogste feitelijke rechter, de rechterlijke toetsing bij de voortzetting van de voorlopige hechtenis zou kunnen worden gemist.

De voorgestelde wijziging van artikel 75 Sv. houdt in dat, nadat het gerechtshof einduitspraak heeft gedaan en beroep in cassatie is ingesteld, het bevel tot voorlopige hechtenis van kracht blijft, totdat de Hoge Raad het cassatieberoep heeft behandeld en de einduitspraak in kracht van gewijsde is gegaan (behoudens het geval van terugwijzing of verwijzing door de Hoge Raad). Daarbij behoudt de verdachte de mogelijkheid om, indien zich een exceptionele omstandigheid voordoet die het voortzetten van de voorlopige hechtenis ongewenst maakt, het hof te verzoeken de voorlopige hechtenis op te heffen. Volgens de thans geldende regeling moet, hangende de behandeling van het beroep in cassatie, het hof telkens voor een tijdvak van ten hoogste dertig dagen het bevel tot voorlopige hechtenis verlengen. Deze periodieke verlenging vindt eveneens plaats, zolang het hof de strafzaak nog in hoger beroep moet behandelen; het wetsontwerp brengt in dit opzicht geen wijziging. Het systeem wordt dus: periodieke controle op de verlenging van de voorlopige hechtenis vóór de einduitspraak van het hof; incidentele controle (op verzoek van de verdachte) erna.

Zolang het hof nog geen einduitspraak heeft gedaan, moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid dat het hof aan de verdachte een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf zal opleggen van minder lange duur dan de voorlopige hechtenis die de verdachte reeds heeft ondergaan. Om deze reden is het gewenst dat het hof periodiek beziet of de voorlopige hechtenis nog moet worden voortgezet. Een dergelijke periodieke controle op de voortzetting van de voorlopige hechtenis is ook daarom gewenst, omdat het hof tot een ander oordeel kan komen dat de lagere feitelijke rechter omtrent de vraag of de verdachte het hem tenlastegelegde feit heeft begaan en of dit feit strafbaar is.

Heeft het hof echter als hoogste feitelijke rechter einduitspraak gedaan, dan komt de noodzakelijkheid van de periodieke controle te vervallen. Door de einduitspraak van het hof staat immers vast welke straf de veroordeelde moet ondergaan (een straf waarop ingevolge artikel 27 van het Wetboek van Strafrecht de voordien ondergane voorlopige hechtenis in mindering moet worden gebracht). Tevens is in hoogste feitelijke instantie vastgesteld, dat het feit door de verdachte begaan en strafbaar is. Weliswaar blijft het mogelijk dat de einduitspraak door de Hoge Raad wordt gecasseerd, maar hiermede kan het hof uiteraard niet bij voorbaat rekening houden. Aan een beoordeling van feiten en de aan de bewijsmiddelen toe te kennen inhoudelijke waarde komt de Hoge Raad daarbij als cassatierechter niet toe.

Het hof kan bij zijn einduitspraak de voorlopige hechtenis onder meer op verzoek van de verdachte, opheffen (vgl. de artikelen 69 jo. 75, eerste lid, Sv). In bepaalde gevallen is het tot opheffing verplicht (vgl. artt. 72, derde en vierde lid, jo. 75 eerste lid, Sv). Bij zijn beslissing omtrent de eventuele opheffing van de voorlopige hechtenis zal het hof die maatregel ook toetsen aan de in artikel 67a, eerste lid Sv. omschreven gronden (in het bijzonder aan het gevaar voor vlucht of de gevaarlijkheid van de dader).

Het valt niet in te zien hoe het hof bij periodieke rechterlijke controle van de voorlopige hechtenis *na* zijn einduitspraak in dit opzicht tot een andere beslissing zou kunnen komen dan *bij* de einduitspraak het geval was. Zelfs als voortgangscntrole op het tempo van behandeling van de strafzaak heeft een dergelijke periodieke beslissing omtrent het voortduren van de voorlopige hechtenis geen zin, omdat het hof de werkwijze van de Hoge Raad niet kan beïnvloeden. Juist op de enige vraag die de verdachte in dit stadium zal interesseren, namelijk wanneer de Hoge Raad op zijn cassatieberoep zal beslissen, kan het hof geen antwoord geven.

Met periodieke rechterlijke controle op de voortzetting van de voorlopige hechtenis na de uitspraak van het hof is dus geen enkel redelijk procesbelang gediend. Daarbij dient te worden bedacht, dat volgens de voorgestelde wettelijke regeling (art. 75, zesde lid, nieuw), het hof het bevel tot voorlopige hechtenis *moet* opheffen met ingang van het tijdstip waarop de duur van de ondergane voorlopige hechtenis gelijk wordt aan de duur van de onvoorwaardelijk opgelegde vrijheidsstraf, tenzij een maatregel die vrijheidsbeneming medebrengt of kan medebrengen onvoorwaardelijk is opgelegd. De verdachte zal dus nimmer langere tijd in voorlopige hechtenis mogen doorbrengen dan de duur van de hem door het hof opgelegde vrijheidsstraf bedraagt. Gewezen is reeds op de mogelijkheid, dat de verdachte of zijn raadsman zelf de opheffing van de voorlopige hechtenis verzoekt.

Het zal uit het vorenstaande duidelijk zijn, dat voor de vrees dat de voorgestelde wetswijziging een bepaald in de praktijk wellicht ingeslopen automatische sanctioneert geen grond bestaat. Er wordt nog eens op gewezen, dat de voorgestelde wetswijziging alleen ziet op de fase van het strafproces die ligt tussen de einduitspraak van het hof en de beslissing van de Hoge Raad, dus niet op de periode voorafgaande aan de einduitspraak van het hof. Evenmin mag de voorgestelde wetswijziging aldus worden opgevat, dat het de bedoeling zou zijn verlenging van de voorlopige hechtenis mogelijk te maken zonder rechterlijke toetsing aan de in artikel 67a Sv. omschreven gronden voor toepassing van de voorlopige hechtenis.

De leden van de V.V.D.-fractie vroegen zich af, of het ontbreken van de mogelijkheid om toevoeging van een raadsman te krijgen voor het indienen van een gratieverzoek niet ook als een leemte moet worden aangemerkt, die bij deze gelegenheid zou kunnen worden weggenomen. Zo suggereerde een wijziging van artikel 559 Sv. in die zin dat uitdrukkelijk wordt bepaald dat een veroordeelde zich bij de indiening van een gratieverzoek door een raadsman kan doen bijstaan. De raad van rechtsbijstand zou dan in voorkomende gevallen aan onvermogene veroordeelden, die zich krachtens het Wetboek van Strafrecht of het Wetboek van Strafvordering door een advocaat kunnen doen bijstaan, een advocaat kunnen toevoegen (vgl. art. 76 van de Advocatenwet).

De praktijk is thans deze dat in gevallen waarin gratie wordt verzocht de meeste veroordeelden zelf, of anders hun naaste familieleden, het gratieverzoek indienen. De wet stelt aan het gratieverzoek immers geen ander vormvereiste dan dat het schriftelijk moet zijn. Soms wordt bij de opstelling van het rekest de helpende hand geboden door de advocaat die de verdachte heeft verdedigd en uit dien hoofde met de strafzaak goed bekend is, zonder dat hiervoor een afzonderlijke honorering plaatsvindt.

De vraag of het gewenst lijkt in deze praktijk wijziging te brengen door de raad van rechtsbijstand in staat te stellen voor de indiening van gratieverzoeken een advocaat toe te voegen, aan wie dan een afzonderlijke beloning voor zijn diensten zou moeten worden toegekend, verdient naar mijn mening nadere bestudering. Aan een dergelijke toevoeging kunnen voordelen verbonden zijn, onder meer doordat vele gratieverzoeken dan helderder en duidelijker zullen worden geformuleerd. Aan de andere kant moet worden bedacht, dat in een gratieverzoek doorgaans juist geen beroep zal worden gedaan op specifiek juridische argumenten of overwegingen, zodat voor de opstelling van zo'n rekest geen bijzondere juridische kennis wordt vereist. Voor zover een gratieverzoek is gemotiveerd, zal het veelal een verwijzing bevatten naar bepaalde feitelijke omstandigheden die aanleiding zouden kunnen geven tot gratiëring, zoals ziekte van de veroordeelde of naaste familieleden, calamiteiten die hem na het uitspreken van het vonnis getroffen hebben en dergelijke. Het staat daarom niet bij voorbaat vast, dat het verlenen van bijstand bij de indiening van een gratieverzoek, indien aan die bijstand behoefte bestaat, zonder meer een taak behoort te zijn die alleen of in de eerste plaats door een advocaat dient te worden vervuld.

Ten slotte mag niet uit het oog worden verloren, dat het openen van een toevoegingsmogelijkheid, als hier bedoeld, een niet onaanzienlijk beslag kan leggen op de gelden die voor het verlenen van rechtshulp beschikbaar zijn, waarbij de vraag rijst of die gelden niet doelmatiger kunnen worden besteed. Het aantal gratieverzoeken dat jaarlijks wordt ingediend bedraagt 6000 à 7000 (in 1976 werden 6631 gratiebeslissingen genomen tegen 6228 in 1975). Ook indien in slechts 10% van de gevallen een advocaat zou worden toegevoegd om bij het opstellen van het gratieverzoek bijstand te verlenen, zou dit bij een beloning van f 280 per geval (vgl. art. 3, lid 6, van het Besluit vergoedingen toegevoegde raadslieden in strafzaken) neerkomen op een jaarlijkse gemiddelde uitgave van ± f 180 000.

Het zal duidelijk zijn, dat de concequenties van de in het voorlopig verslag gesuggereerde wijziging van artikel 559 Sv. van dien aard zijn, dat daarin bezwaarlijk bij een nota van wijziging op een leemtetwet kan worden voorzien. Wel zou bij de verdere verfijning van de wettelijke regelingen inzake rechtshulp aan dit punt aandacht kunnen worden besteed.

De Minister van Justitie,
J. de Ruiter